

Roll No.

Total No. of Pages : 7

Total No. of Questions : 10

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड वार्षिक परीक्षा 2022-23

विषय कोड : 1223

पुराणेतिहासः

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश - (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) प्रश्नानां सम्मुखे अङ्का प्रदत्ताः।

खण्ड "अ"

1. अधोलिखितेषु उचित विकल्पं चित्वा लिखत :

1×5=5

(क) पुराणानां संख्या कियती ?

(अ) एकादश

(ब) द्वादश

(स) सप्तदश

(द) अष्टादश

(ख) भगवतः विष्णोः कति अवताराः प्रसिद्धाः ?

(अ) अष्टौ

(ब) नव

(स) दश

(द) एकादश

(ग) वराहावतारे "भगवान विष्णुः" कम् अहन् ?

(अ) महिसासुरम्

(ब) हिरण्याक्षम्

(स) दैत्यासुरम्

(द) तारकासुरः

(घ) विष्णुपुराणानुसारेण प्रथमः मनुः कोऽसीत् ?

(अ) स्वरोचि

(ब) स्वायम्भुव

(स) तामस

(द) रैवत

(ङ) रेणुका-जमदग्नयोः ऋषिदम्पत्योः पुत्रः कः ?

(अ) परशुरामः

(ब) वशिष्ठः

(स) ध्रुवः

(द) प्रह्लाद

2. अधोलिखितेषु उचित विकल्पं चित्वा लिखत—

1×5=5

(क) वेदानां कति संहिताः सन्ति ?

(अ) द्वी

(ब) त्रीणि

(स) चत्वारि

(द) पञ्च

(ख) प्राचीनतमः वेदः कः ?

(अ) ऋग्वेदः

(ब) यजुर्वेदः

(स) सामवेदः

(द) अथर्ववेदः

(ग) गायत्री-मन्त्रस्य उपास्य देवता अस्ति—

(अ) अश्विन

(ब) उषा

(स) सोमः

(द) सविता

(घ) मण्डलक्रमानुसारं ऋग्वेदे कति मण्डलानि सन्ति ?

(अ) अष्ट

(ब) नव

(स) दश

(द) एकादश

(ड) शुक्लकृष्णभेदात्मकः वेदविशेषः कः ?

(अ) ऋग्वेदः

(ब) यजुर्वेदः

(स) सामवेदः

(द) अथर्ववेदः

3. अधोलिखितेषु उचित विकल्पं चित्वा लिखत—

1×5=5

(क) कर्मकाण्ड-मुख्यतः कस्मिन् वेदोपरि आधारितोऽस्ति ?

(अ) ऋग्वेद

(ब) यजुर्वेद

(स) सामवेद

(द) अथर्ववेद

(ख) सामवेदस्य प्रमुखः प्रतिपाद्यविषयोऽस्ति—

(अ) आयुर्वेदम्

(ब) अर्चनम्

(स) कर्मकाण्डम्

(द) गायनम्

(ग) ऋग्वेदस्य ऋत्विक्ः अस्ति—

(अ) होता

(ब) उद्गाता

(स) अध्वर्यु

(द) ब्रह्मा

(घ) “तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु” अस्य मन्त्राशस्य सूक्तं किं—

(अ) पुरुषसूक्तम्

(ब) शिवसंकल्पसूक्तम्

(स) पारस्करगृह्यसूक्तम्

(द) कात्यायन-शुल्पसूक्तम्

(ड) वेदस्य द्रष्टारः के ?

(अ) देवता

(ब) ऋषयः

(स) मनुष्यः

(द) शिवः

4. उचित विकल्पं चित्वा लिखत—

1×5=5

(क) गुरुकुले स्नातकत्वं प्राप्तुमावश्यकः संस्कारः कः ?

(अ) विद्यारंभः

(ब) वेदारंभः

(स) समावर्तनम्

(द) उपनयनम्

(ख) अशोकः कस्य धर्मस्य अनुयायी आसीत् ?

(अ) हिन्दू

(ब) जैन

(स) बौद्ध

(द) पारसी

(ग) "सेल्युकस केन पराजितः ?

(अ) अशोकेन

(ब) चन्द्रगुप्तमौर्येण

(स) बिंदुसारेण

(द) बिम्बसारेण

(घ) मौर्यवंशस्य संस्थापकः कः ?

(अ) चन्द्रगुप्त मौर्यः

(ब) बिंदुसारः

(स) बहलोल लोदी

(द) विष्णुवर्धनः

(ङ) राजा कनिष्कस्य सभापण्डितः आसीत्—

(अ) कालिदासः

(ब) तानसेनः

(स) अश्वघोषः

(द) विल्हणः

5. युगमेलनं कुरुत -

1×5=5

(1) योगः	(क) महापरिनिर्वाण
(2) ऋषभदेवः	(ख) दिगम्बरः
(3) गृहत्यागः	(ग) जैनधर्मस्य प्रथमतीर्थङ्करः
(4) निर्वाण	(घ) पतञ्जलिः
(5) भद्रबाहुः	(ङ) महाभिनिष्क्रमण

6. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत. -

1×5=5

(परशुरामस्य, हरिश्चन्द्रः, कौस्तुभ, संगरः, भृगुमहर्षिः)

- (क) समुद्रमन्थनात् मणि उद्गतः।
- (ख) प्रसिद्धः 'त्रिशङ्कः-पुत्रः'।
- (ग) सूर्यवंशीयो राजा, येन षष्ठिसहस्रं पुत्रा उत्पादिता।
- (घ) रेणुका माता आसीत्।
- (ङ) ब्रह्मा-विष्णु-महेश्वराणां चरित्रं परिरक्षितुं गतः।

7. विष्णुपुराणस्य तृतीय चतुर्थोऽशतः कोऽपि श्लोकद्वयं लिखत।

5×1=5

खण्ड 'ब'

“लघूत्तरीय प्रश्नाः”

8. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु कतिपय दश प्रश्नानां उत्तराणि लिखत-

10×2=20

- (1) विष्णुपुराणे कति अंशः सन्ति ? सम्पूर्ण अध्यायः संख्या कियती ?
- (2) इक्ष्वाकु उत्पत्तिः विलिख्यताम्!!

- (3) कीदृशं कर्माणि आचरेत् ?
- (4) युवनाश्वोत्पत्तिः लिखतु।
- (5) पुरञ्जयस्य वैशिष्ट्यं निरूपयतु।
- (6) पुरुरवा वरप्राप्ति विवरणं विविच्यताम्।
- (7) जैनधर्मानुसारेण पञ्चमहाव्रतानि विलिख्यताम्।
- (8) बौद्धधर्मे 'धर्मचक्रप्रवर्तन' इत्यस्य महत्त्वम् प्रतिपादयत।
- (9) महाजनपदे 'अवन्ति महाजनपदस्य' राजधानी एवं वर्तमान क्षेत्रं विलिख्यताम्।
- (10) महाजनपदेषु 'चेदिमहाजनपदम्' प्रतिपाद्यताम्।
- (11) मौर्यवंशस्य संस्थापकः कः ? एवं केन सहाय्येन संस्थापना कृतवान् ?
- (12) मेगस्थनीजः कः ? तस्य विषये लिखत।
- (13) 'सांची स्तम्भ' लेखस्य विषये लिखत।
- (14) पुराणं लक्षणं विलिख्यताम्।
- (15) प्रथम बौद्ध संगिति कस्य शासनकाले कुत्र आयोजिता ?

खण्ड 'स'

"दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः"

5×7=35

9. (1) श्रीरामराज्यं वैशिष्ट्यं लिखतु।

अथवा

मनोर्वंशस्य परिचयः संक्षिप्ते विलिख्यताम्।

- (2) राजा सगरस्य उत्पत्ति विजयञ्च विषये लिखत।

अथवा

भागीरथी कः ? तस्य वैशिष्ट्यं लिखत।

- (3) निमिचरित्र एवं तस्य वंशस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्।

अथवा

विष्णुपुराणानुसारेण ययाति चरित्रं प्रतिपादयतु।

- (4) स्यामन्तक मणि कथा लिखत।

अथवा

वासुदेवस्य वंशवर्णनं लिखत।

- (5) चन्द्रगुप्तमौर्यस्य वैशिष्ट्यं लिखतु।

अथवा

बिन्दुसारस्य परिचयः लिखतु।

- (6) त्रिशंकोः स्वर्गरोहणं विलिख्यताम्।

अथवा

पुरुवा वरप्राप्ति विवरणं विविच्यताम्।

- (7) मौर्य साम्राज्यस्य पतनं कारणं विलिख्यताम्।

अथवा

जैनधर्मस्य परिचयः वैशिष्ट्यं संक्षिप्ते विलिख्यताम्।

खण्ड 'द'

1×10=10

10. अशोकस्य धर्मवैशिष्ट्यं विलिख्यताम्।

अथवा

कुरुवंशस्य परिचयं दत्त्वा शान्तनु नाम वैशिष्ट्यं प्रतिपादयतु।